MIHAI ALIN GHERMAN

O „PIESĂ” CARE NU S-A JUCAT: *A ŞCOLASTICILOR DE LA BLAJ FACERE*

Începuturile preiluminismului românesc în Transilvania coincid şi cu asimilarea formelor culturii occidentale, atâta cât s-a putut face ea prin intermediul bisericii şi, mai ales, atâta cât a putut să fie receptată de ştiutorii de carte. Un proces de laicizare este evident chiar de la începutul secolului al XVIII-lea; acesta este confirmat şi de marea difuzare a cărţilor populare în medii mai ales urbane. Difuzarea acestor cărţi populare a avut ca rezultat la sfârşitul perioadei iluministe o literatură originală, adresată aceluiași public care decenii întregi consumase sistematic literatura cărţilor populare: scrierile lui Ioan Barac şi Vasilie Aaron sunt ilustrative în mod deosebit în această direcţie.

O altă sursă a dezvoltării preiluministe parvine prin asimilarea la nivelul elitei clericale a formelor culturii occidentale: Începând cu traducerea făcută de episcopul Petru Pavel Aaron şi alţi contemporani ai săi a *Vulgatei*, care dădea o altă lecţiune a textului biblic decât cea îndeobşte statornicită de traducerea *Bibliei* prin intermediar slavon (Coresi) sau reformat (*Palia de la Orăştie*, *Noul Testament de la Bălgrad*, *Psaltirea de la Bălgrad* şi chiar ortodoxa *Biblie de la Bucureşti*, tradusă după o ediţie reformată). Tot preiluminismului îi datorăm primele texte istorice cu caracter polemic: scrierile lui Gherontie Cotore despre Conciliul florentin fiind ilustrative în această direcţie, ca şi *De ortu et progresu conversionis Valachorum* (1772) atribuită de Timotei Cipariu lui Grigore Maior, iar mai recent, de Pompiliu Teodor, lui Samuil Micu Clain. Categoric, în acelaşi moment cultural se înscrie şi *Dicţionarul* lui Grigore Maior (1765).

De formele asimilării culturii occidentale, care caracterizează preiluminismul românesc, este legat şi începutul teatrului în mediul blăjean. Un prim eveniment mult comentat este prilejuit de *commedia ambulatoria*, eveniment petrecut în 1754. Despre spectacolul în sine documentele ne dau puţine informaţii: o trupă de elevi, incitaţi de călugărul Grigore Maior, viitor episcop după 1772, au pregătit acest spectacol pe care l-au prezentat în mai multe localităţi din zonă, performanţă care, se pare, a avut un succes de public deosebit. Documentele se referă mai mult la distrugerea unei rochii a unei cucoane din Blaj (ceea ce presupune că cel puţin unul dintre roluri era jucat în travesti). Care va fi fost conţinutul spectacolului nu putem şti cu certitudine; prin caracterul itinerant al trupei, prin rolul jucat în travesti, el aminteşte mai mult de teatrul medieval. Oricum, evenimentul este sancţionat de episcopul Petru Pavel Aaron şi de colaboratorul său, rigidul Atanasie Rednic, el însuşi viitor episcop între 1765 şi 1772.

Caietele Sextil Puşcariu, II, 2015, Cluj-Napoca, p. 174–181

BDD-A22901 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:45 UTC)

Primul text care prezintă unele elemente ale genului dramatic şi care ne-a fost transmis este *A şcolasticilor de la Blaj facere*[1].

Aşa cum apare la o lectură atentă, *A şcolasticilor de la Blaj facere* este şi, în acelaşi timp, nu este un text dramatic propriu-zis.

Argumente pentru a-l considera un text dramatic avem destule. Textul este dispus pe voci, iar scurgerea lui este întreruptă în mai multe rânduri de *Cântări* şi chiar de un cântec final, *Slavoslovia*. Formal, deci, avem de a face cu o structură tipică a teatrului renascentist şi baroc, din care, mai apoi, a descins opera, dar care multă vreme s-a manifestat ca atare, prin intercalarea cântecului în cadrul textului, până la replica majoră dată de clasicism şi chiar şi după aceea.

Spre deosebire de ceea ce se înţelege prin gen dramatic, nu avem un conflict care să fie susţinut de derularea vocilor; mai mult chiar, nu avem nici un dialog real al acestor voci, iar, în opoziţie cu legile genului dramatic, vocile nu sunt personaje ficţionale, ci persoane reale. Aceste elemente contravin înseşi definiţiei genului dramatic, „actorii" susţinându-şi propria persoană, iar cântecele intercalate sunt părţi ale liturghiei. Menţionarea textului ca fiind un capitol din istoria dramaturgiei româneşti (ILR, p. 324) este făcută fără o analiză propriu-zisă a textului. Acest fapt ne îndeamnă să fim mai rezervaţi în ceea ce priveşte considerarea textului ca unul dramatic propriu-zis. Nu putem fi însă nici necondiţionat de acord cu Lucian Drimba (1983, p. 17), care afirmă răspicat: „Nu ne ocupăm de *A scolasticilor* [sic!] *de la Blaj facere* din 1763, pe care o aminteşte tratatul academic de *Istoria literaturii române*, pentru simplul motiv că ea nu este o piesă de teatru şi nu are nici măcar un element dramatic în afara faptului că este dialogată". O analiză cu atenţie a textului este necesară şi ne poate ajuta să evaluăm în ce măsură textul este un document literar sau un altfel de document, de pildă unul istoric.

Dacă locul unde s-a desfăşurat susţinerea textului este clarificat de însuşi titlul manuscrisului, care afirmă că textul a fost redactat şi prezentat în Blaj, publicul fiind „prea cinstiţii Părinţi sau sfânt săbor unit din Ardeal, acmu la Blaj adunat", incinta unde a avut loc prezentarea lui se poate uşor bănui, întrucât evenimentul nu putea să se desfăşoare decât în catedrala episcopală, a cărei construcţie tocmai se terminase.

Vocile care susţin textul sunt, după cum am spus, persoane reale, dintre care trebuie să observăm, în primul rând, prezenţa lui Samuil Micu Clain, care a devenit prin propriile sale texte un martor indirect al acestui eveniment. Ele se împart în „taţi" (preoţi) şi fii (elevi). Dintre părinţi, îi amintim pe „Tatăl Avraam, fiiu de preot din Balomir", „Tatăl Samoil, fiiu de protopop din Ciugud", „Tatăl Arsenie, fiiu de protopop din Hătmaş[2]", iar dintre fii, pe „Fiiul Ion, fiiu de protopop din Sova-

[1] Titlul complet este: *A şcolasticilor de la Blaj facere întru carea luminătoriul cel mare ca un soare şi luminătorii cei mici ca nişte seamne din steale stătătoare, adecă lumina direaptei credinţă în prea luminatul şi prea osfinţitul Domn Petru Pavel Aaron, episcopul Făgăraşului i proci, şi în prea cinstiţii Părinţi sau sfânt săbor unit din Ardeal, acmu la Blaj adunat, ca întru adevăraţi şi legiuiţi a besearicii din Ardeal păstori strălucitoare să arată şi să închipuiaşte*. Am publicat acest text în Gherman 2004, p. 39–48.

[2] După Samuil Micu, *Istoria, lucrurile şi întâmplările românilor*, pare a fi Arsenie Sadi, călugărit sub numele de Ambrozie.

BDD-A22901 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:45 UTC)

roş[3]", „Fiiul Manuil, fiiu de protopop din Sad[4]", „Fiiul David, fiiu de preot din Râmeţi", „Fiiul Gavrilă, fiiu de preot din Abrud", „Fiiul Ioan, fiiu de mirean din Deva[5]", „Fiiul Ion, fiiu de preot din Bozu[6]", „Fiiul Anghel, fiiu de protopop din Băgău[7]", „Fiiul David, fiiu de protopop din Sânmărtin" şi „Fiiul Niculaie, fiiu de protopop din Sad". Menționarea descendenței („fiu de") ne conduce spre imaginea unui catalog, în care obârșia celor enumerați joacă un rol foarte important; în acest sens, trebuie să observăm că, cu excepția lui „Ioan, fiu de mirean din Deva", toți sunt descendenți ai unei familii de preoți. Să joace acest fapt vreo importanță? Presupunem că da; menționarea filiației preoțești poate să fie privită ca o garanție a riguroasei creștinătăți a participanților.

Data când a avut loc *A şcolasticilor de la Blaj facere* nu poate să fie decât aproximată cândva între 1761 şi 1763. Pentru data *ante quam* pledează menţionarea lui Petru Pavel Aaron ca episcop, decesul său survenind departe de Blaj în data de 27 ianuarie 1764. Dar acest sinod nu poate să fi fost înainte de 1761, când Samuil Micu, novice „călugăraş", nu primise numele călugăresc, numindu-se încă Manuilă, la fel cu ceilalţi viitori „călugăraşi", care, şi ei, purtau numele laic şi nu cel călugăresc.

Pe unii dintre participanţi îi va aminti Samuil Micu în cel de al patrulea volum din *Istoria, lucrurile şi întâmplările românilor*, unii dintre ei au jucat un rol mai mult sau mai puţin important în istoria Bisericii Unite.

Momentul coincide cu revoltele anticatolice pe care le-au înregistrat ultimii ani ai păstoriei lui Petru Pavel Aaron:

> „după ce în anul trecut, când cei neuniţi prea mult ne necăjiră şi ne asuprisă" (f. 1[r]), la care se mai face referire de mai multe ori în text: „Auzit-am cât şi în ce chip protivnicii unirii întru aceşti ani trecuţi pentru mărturisirea şi ţinearea unirii credinţii v-au năcăjit şi v-au asuprit" (f. 5[r])".

Foarte probabil, deci, anul este 1761, ţinând cont de faptul că liniştirea agitaţiei produse de mişcarea lui Sofronie datează din 1760. Tot pentru 1761 pledează şi apariția între cei care dau supremul verdict asupra celor dezbătute în *A şcolasticilor de la Blaj facere* a iezuitului Ştefan More, care devine teolog al episcopului tot din 1761 (Bunea 1902). Nu în ultimul rând, pentru aceeaşi datare pledează şi faptul că o parte din participanţii la dialog, pe atunci elevi ai seminarului Mănăstirii Bunei Vestiri din Blaj, păstrează numele lor laice, aflându-se înaintea călugăririi şi adoptării numelui monahal: Manuilă (Samuil) Micu Clain, Ioan (devenit Ioasaft) Devai, Axentie (devenit Ambrozie) Sadi din Sad, Constantin (Onisim) Chirecheş. Dacă datarea noastră este corectă, o corecțiune minoră trebuie făcută *Istoriei, lucrurilor şi întâmplărilor românilor*, text scris pentru această perioadă de Samuil Micu din memorie: Vasile Cheresteşi, secui din Bodogaia, şi Anghel (Augustin) Coroşi erau

[3] Probabil Ioan Maior, fratele episcopului Grigore Maior, tatăl lui Petru Maior.
[4] Samuil Micu Clain, pe numele său laic Manuil Micu.
[5] După Samuil Micu: Ioan Devai, călugărit Ioasaf.
[6] După Samuil Micu, Ioan Pop, călugărit Ioachim.
[7] La Samuil Micu: Anghel (călugărit Augustin) Coroşi (Ladul), fiul protopopului Vasile din Băgău.

BDD-A22901 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:45 UTC)

deja călugări în 1761 şi nu au devenit în 1763. Manuscrisul confirmă bănuiala lui Augustin Bunea: acesta din urmă este fiul protopopului din Băgău (*ibidem*, p. 305–306). Cel de-al doilea dintre aceştia este şi el participant la dialog.

Menţiunea că acest text a fost susţinut în faţa participanţilor la un sobor, „adecă lumina direaptei credinţă în prea luminatul şi prea osfinţitul Domn Petru Pavel Aaron, episcopul Făgăraşului i proci[8], şi în prea cinstiţii Părinţi sau sfânt săbor unit din Ardeal, acmu la Blaj adunat" pledează mai mult pentru anul 1763 când, ştim de la Samuil Micu: „[…] în săborul cel mare, episcopul Aaron au făcut neşte rânduieli besericeşti, întră care era şi despre cununiile ceale pre ascuns" (Micu Clain, ms, p. 334^{r}).

Dacă anul 1763 al redactării manuscrisului este cel corect – şi credem acest lucru –, o formulare complicată şi barocă, cu care se inaugurează acest dialog, aduce o informaţie care ni se pare importantă cel puţin pentru biografia lui Samuil Micu: „În al patrulea an acum, o fiilor, pentru a noastră spăsenie aceasta cale la voi a o face ne-am sârguit"; conform ei, grupul „fiilor" care susţineau acest dialog era în al patrulea an de studii. Deci Samuil Micu şi-a început studiile blăjene în 1759.

Textul se deschide cu un îndemn al preotului Avram de a se detalia asupra unirii Bisericii Răsăritului cu cea Apuseană:

> „Iară fiindcă întru mângăiarea Duhului, adecă despre unirea între Besearica Răsăritului cu a Apusului găsâm cum că nici o pildă nu ne-aţi fost adus, nici arătat: Care pildă, fiindcă după cea de obşte vorbă trag mai cu puteare decât vorbele pre om spre ceva îl pornesc. Acum de isnov la voi aici am venit, ca vro pildă de acel fealiu din voi să înţeleagem şi să luom" (*ibidem*, f. 1^{r}).

Ceea ce urmează e o amplă dialogare (dar nu dialog!) între două grupuri de voci. Pe de o parte sunt cei care solicită informaţii despre Sinodul de la Florenţa[9], pe de alta, cei care relatează evenimentul. Alternanţa vocilor celor două grupuri este întreruptă în momentele de climax de secvenţe (cântate, foarte probabil de ambele părţi) preluate din slujba bisericească, cu indicarea locului din care au fost extrase: „La *Strajnic* în sâmbăta stâlpărilor la vecernia cea mare, stihjrea 1, glas 6", „în *Octoih*, în miercuri dimineaţa glas la stihovna", „La S. Liturghie" etc.. Acestea poartă numele de *Cântare*. Singurul moment liric original este *Slavoslovia* finală, dedicată lui Petru Pavel Aron:

> „Lăudămu-Te, bine Te cuvântăm, închinămu-ne Ţie, slăvimu-te, mulţămim Ţie pentru bunăvoirea Ta. Că pre unii apostoli, pre alţii proroci, pre alţii vestitori, iar pre alţii păstori şi dascali spre unirea credinţei i-ai rânduit, că cu ştiinţa ta cea negrăită şi pre robul tău, Petru, Pavel şi pre robii tăi, pre acest sfânt săbor, întru această Besearică a Ardealului a să pune, bine ai voit. Tu însuţi, a toate stăpâne, pre aceştia cu putearea şi

[8] În slavonă: şi celelalte.

[9] Desfăşurat în 1439 la Ferrara–Florenţa, sinodul s-a încheiat cu semnarea unui acord de unire între biserici. E considerat de Biserica Catolică drept un conciliu ecumenic, în timp ce Biserica Ortodoxă îl contestă (cu toate că a fost semnat de un mare număr de prelaţi răsăriteni şi de însuşi împăratul Bizanţului, Constantin IX Paleologul).

BDD-A22901 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:45 UTC)

darul Sfântului Tău Duh îi întăreaşte. Al celui adevărat al Tău păstoriu, orbilor povăţuitoriu, în întunearec lumină, celor neînvăţaţi dascali, tinerilor învăţătoriu, în lume luminătoriu tău îi fă cinstiţi şi sănătoşi, întru zile îndelungate, derept îndireptând cuvântul adevărului Tău, îi dăruiaşte ca sufletele şie încredinţate, îndreptându-le, întru această viaţă fără de osândă să stea înaintea înfricoşatului Tău jirtvnic şi oştindu-să pentru propovedania Evangheliei Tale, plata cea mare de la tine în ceriu gătită, cândva să o dobândească" (*ibidem*, f. 6$^{r–v}$).

Vocile alternează între îndemnuri pentru argumentarea valabilităţii sinodului de la Ferrara–Florenţa şi cei care evocă în detalii acest eveniment, dar nu întâlnim niciuna care să intervină de două ori. E un plan sistematic de argumentare teologică, asemănător cu cel pe care îl găsim în textul tipărit la Blaj de Petru Pavel Aaron în 1761, *Epistola consolatoria*, text care a fost scris iniţial în română şi doar apoi tradus în latină: „Valachico nuper vulgata, nunc rursus Latino idiomate typis edita".

Mai multe supoziţii sunt posibile în legătură cu autorul textului. Manuscrisul nu este semnat, deci nu putem decât presupune cine ar putea fi autorul său. Cunoaştem din mai multe surse pasiunea şi asiduitatea cu care Atanasie Rednic susţinea cunoaşterea lucrărilor Conciliului florentin în rândul clerului românesc. Inclusiv un contemporan al evenimentelor, Samuil Micu, notează: „Athanasie Rednic, episcopul Făgăraşului, au scris de patru puntumuri ale unirii cu Biserica Romei" (Micu 1963, p. 73)[10]. Despre pasiunea lui Rednic pentru popularizarea acestui sinod găsim susţinere şi la Samuil Micu, care o spune clar în *Istoria, lucrurile şi întâmplările românilor*. În aceeaşi direcţie găsim o dovadă indirectă în *Istoria besearicei românilor* a lui Petru Maior (1813, p. 113–114), care, reluând amintiri ale tatălui său dar şi propriile sale amintiri despre episcopul Atanasie Rednic, menţionează:

„Atunce vlădica Athanasie Rednic, următoriu lui Petru Pavel Aaron, se împulpa a ieşi şi a propovedui prin ţară unirea, ca să-i întoarcă pre neuniţi la dânsa. Om mai născut spre călugărie decât spre vlădicie, om închis, netocmit spre a îmblânzi şi a trage norodul cătră sine, pre neuniţi cu cătane îi silea să se adune a auzi propoveduirea lui, mare parte a zilei cu propovedania sa, cu dovediri theologhiceşti norodului celui prost necuprinse [= neaccesibile – nota n., A.M.G.] îl ţinea. Lângă aceaste, zugrăfise săborul de la Florenţiia pe o pânză lată în chip de un arbore mare. Într-un ram frâmt de a arborelui acestuia, cum îmi aduc aminte, se vedea Fotie, patriarhul Ţarigradului; pre aceaeaşi pânză să vedea, întră alţi părinţi, şi Petru Pavel Aaron, carele cu puţin mai nainte fusease vlădică în Ardeal, cunoscut din faţă la mulţi din cei ce vedea chipul acela şi auziia cuvântul vlădicului Athanasie. Întră auzitorii aceştia era şi preoţi neuniţi, care ştia istoria săborului de la Florenţiia, ce fu înainte de jumătate suta a cincisprezecea. De vreame ce, dară, nu e adevărat [ca] Petru Pavel Aaron să fi fost în săborul de la Florenţiia, cum se vedea pre pânza aceaea, preoţii, pre de lături, îl făcea de minciună pre propoveduitoriul vlădică".

Statutul literar al textului ar trebui să fie un motiv mai amplu de meditaţie. El este unul construit pe model dramatic, dar fără acţiune, în care personajul este real

[10] Informaţia este identică şi la Gheorghe Şincai în textul similar reprodus mai jos.

BDD-A22901 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:45 UTC)

şi rosteşte „replici” impuse de o schemă gata alcătuită de altcineva. Ne aflăm la limita dintre un text dramatic propriu-zis (dar nu are nici personaje ficţionale, nici nu presupune dedublarea actor–personaj) şi unul de propagandă teologică (dar are, totuşi, un dialog)[11], fiind mai mult un text de îndoctrinare şi propagandă. Ca şi teatrul renascentist sau baroc, textul intercalează în el muzică (dar cântările intercalate sunt, în totalitatea lor, cu excepția *Slavoslaviei*, preluate din liturghia creştină).

Aparent suntem în faţa unui text specific, care caracterizează teatrul iezuit şcolar din răsăritul Europei (Kindermann 1959, p. 689)[12]. Acesta a constituit pentru estul european, datorită condiţiilor precare şi instabile politic, singura manifestare a artei dramatice, la colegiul iezuit de la Trnava, de exemplu, interpretându-se un impresionant repertoriu de mici drame cu subiect biblic sau inspirate din istoria antică. Cel pe care îl bănuim că a alcătuit acest text, Atanasie Rednic, a studiat la Trnava, putând foarte bine să îşi asimileze acolo acest tip de dramă şcolară.

Textul *A şcolasticilor de la Blaj facere* beneficia şi de o anume scenografie, căci aşezarea unei părţi din audienţă este sugerată de prima frază:

> „A şcolasticilor de la Blaj facere întru carea luminătoriul cel mare ca un soare şi luminătorii cei mici ca nişte seamne din steale stătătoare, adecă lumina direaptei credinţă în prea luminatul şi prea osfinţitul Domn Petru Pavel Aaron, episcopul Făgăraşului i proci, şi în prea cinstiţii Părinţi sau sfânt săbor unit din Ardeal, acmu la Blaj adunat, ca întru adevăraţi şi legiuiţi a besearicii din Ardeal păstori strălucitoare să arată şi să închipuiaşte”.

Acest tip de teatru se caracteriza printr-o trăsătură sincretică: sistematic el include şi momente muzicale.

Dar, în loc să producă un text cu personaje ficţionale şi cu un conflict dramatic, el a creat unul nonficţional, cu subiect contemporan

> „După ce în anul trecut, când cei neuniţi prea mult şi în mult ne năcăjiră, şi asuprisă, cercând vreun ajutoriu, cea dreaptă mângăiare ne-aţi arătat şi învăţat. Îndatăş, atunci, mult mângăiaţi şi cu nădeajde bucurându-ne şi la ale noastre lăcaşuri ne-am întors”.

Respectând însă tradiţia teatrului şcolar iezuit, găsim în finalul textului un dialog într-o latină foarte pretenţioasă între noul teolog, iezuitul Ştefan More, care trebuia să controleze activitatea episcopiei, şi Ioan Marginai.

[11] Pentru cel care l-au trăit, aminteşte de învăţământul ideologic din perioada comunistă, în care tema în discuţie era împărţită pe fragmente şi repartizată vorbitorilor.

[12] Despre teatrul şcolar, în marea majoritate iezuit, practicat în Ungaria, Slovacia şi Transilvania, vezi Bazer 1897; Tekla 1964; Kardos–Tekla 1960; Killián 1967; Imre 1967. Mircea Popa (1980) susţine existenţa acestui tip de teatru în literatura română, argumentându-l inclusiv cu acest text. Părerea Domniei Sale diferă şi în ceea ce priveşte cronologia textului, şi în ceea ce priveşte asistenţa; prezenţa generalului Bukow este infirmată de faptul că niciunde numele acestuia nu e menţionat în cadrul textului. De altfel, episcopul Petru Pavel Aaron, menţionat ca fiind de faţă la susţinerea textului („facere întru carea luminătoriul cel mare ca un soare şi luminătorii cei mici ca nişte seamne din steale stătătoare, adecă lumina direaptei credinţă în prea luminatul şi prea osfinţitul Domn Petru Pavel Aaron, episcopul Făgăraşului i proci, şi în prea cinstiţii Părinţi sau sfânt săbor unit din Ardeal, acmu la Blaj adunat, ca întru adevăraţi şi legiuiţi a besearicii din Ardeal păstori strălucitoare”), era deja mort la data propusă de Domnia Sa.

BDD-A22901 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:45 UTC)

I.: *Nictito quid miraris? Quid stolidus es?*
Șt: *Nostrum hunc honorem nam video Patres nostros condecorare Lares.*
I.: *Quam bene conveniun! At hem! Hic te honos tenet.*
Șt.*: Hic ne decus, Patrum virtusque Personarum ad alta resonare movent.*
I.: *Hinc timor, hinc nulla est, quam reddam gratia possit, solvere qui grates non timeo est sed amor.*
Șt.: *Det grates ergo tuus.*
I.: *Dabit ignis amorum.*
Șt.: *Rex Supremus atque hominum conditor ille dabit".*

Care, într-o traducere liberă, sună așa:

I.: Mă întreb ce te surprinde? De ce ești prost?
Șt.: Văd această cinste pentru strămoșii noștri împodobind căminele (noastre)!
I.: Văd cinstea strămoșilor noștri în căminul nostru. Cât de bine (este) împreună! Aceasta vă face cinste!
Șt.: Aceasta nu e o cinste, îndrăznirea părinților de a se mișca în adâncă simțire.
I.: De aici, teamă nu există că nu există un sistem care să dea har, dar nu mi-e frica iubirii care îi exprimă harul.
Șt: Așadar, mulțumită ție!
I.: Flăcări ale iubirii!
Șt.: Împăratului creator, lui trebuie să i se dea!"

A şcolasticilor de la Blaj facere, fără a fi o piesă de teatru propriu-zisă, fără a se fi jucat vreodată, devine un reper important în istoria teatrului românesc, fiind un text compus pe modelul teatrului școlar mult practicat în mediul învățământului occidental, dar lipsit de un conflict dramatic, de personaje fictive și de un dialog real între ele. O comparație cu tipăritura latină a lui Petru Pavel Aaron, *Exoredium et definitio Sanctæ Œcumenicæ Synodi Florentinæ* (Blaj, 1762) ar putea aduce multe lămuriri în legătură cu textul de față; din păcate, nu am avut acces la exemplarul (foarte probabil, unicat) păstrat de Academia Română. Oricum, analizând textul, trebuie subliniat că *A şcolasticilor de la Blaj facere* este, în aceeași măsură, un document al istoriei culturale, înscriindu-se lângă alte texte produse în aceeași perioadă (*Floarea adevărului*, *Epistola consolatoria*) sau lângă textele lui Gherontie Cotore (*Istorie despre schismăticia grecilor* și *Articuluşurile cele de price*). Lipsit de elemente artistice, dar construită pe un evident model frecventat în mediile școlare occidentale, *A şcolasticilor de la Blaj facere* se află la frontiera literaturii, fiind un text insolit în cultura noastră.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

Bazer 1897 = Bazer Jozsef, *Pálos iskoladrámák a XVIII évszázadból*, Budapest, 1897.
Bunea 1902 = Augustin Bunea, *Episcopii Petru Pavel Aron şi Dionisie Novacovici sau istoria românilor transilvăneni de la 1751 până la 1764*, Blaj, Tipografia Seminarului Archidiecezan, 1902.

BDD-A22901 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:45 UTC)

Drimba 1983 = Lucian Drimba, *Cuvânt înainte* la *Occsisio Gregorii in Moldavia Vodæ tragedice expressa*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1983.
Gherman 2004 = Mihai Gherman, *Literatură română din Transilvania între preiluminism şi preromantism*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, 2004.
ILR = *Istoria literaturii române*, vol. I, Bucureşti, Editura Academiei R.P.R., 1964.
Imre 1967 = Varga Imre, *Magyar nyelvű iskolai elödások a XVII század második feléből*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.
Kardos–Tekla 1960 = Kardos Tibor, Dömötör Tekla, *Régi magyar drámai emlékek*, I–II, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1960.
Killián 1967 = Killián István, *A minorita szinjátek XVIII szátadban*, Budapest, Argumentum, 1992.
Kindermann 1959 = Heinz Kindermann, *Theatergeschichte Europas*, Bd. III, Salzburg, Otto Mueler Verlag, 1959.
Maior 1813 = Petru Maior, *Istoria besearicei românilor*, Buda, În crăiasca tipografie a Universităţei din Peşta, 1813.
Micu 1963 = Samuil Micu, *Scurtă cunoştinţă a istorii românilor*. Introducere şi îngrijirea ediţiei de Cornel Câmpeanu, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1963.
Micu Clain, ms = Samuil Micu Clain, *Istoria, lucrurile şi întâmplările românilor*, vol. IV, Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, ms. rom. 451.
Popa 1980 = Mircea Popa, *Tectonica genurilor literare*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1980.
Tekla 1964 = Dömötör Tekla, *Naptári ünnepek – népi szijátszász*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1964.

A "PLAY" THAT NEVER PERFORMED: *A ŞCOLASTICILOR DE LA BLAJ FACERE*

(*Abstract*)

The paper is an analysis of a non-literary Romanian text of 18.th Century and its relationships with the school drama. It is trying also to establish its relevance for the story of Transylvanian Greek-Catholic Church and its special place in the history of the Romanian literature.

Cuvinte-cheie: *non-literatură, teatrul şcolar, Biserica Greco-Catolică.*
Keywords: *Non-literature, school drama, Greek-Catholic Church.*

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu"
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviţă, 21
alinmihaigherman@yahoo.com

BDD-A22901 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:55:45 UTC)